

WZRASTANIE
W
MODLITWIE

FLOS CARMELI

Poznań 2016

© Copyright for the Polish edition by
FLOS CARMELI, 2016 – wydanie 2

Tytuł oryginału

Fichas de Oracion, Monte Carmelo, Burgos 1998

Tłumaczenie

Marek Kępiński OCD, Antoni Rachmajda OCD

Imprimi potest

Roman Jan Hernoga OCD, Prowincjał

Warszawa dn. 20.11.2008 r.; L. dz. 331/P/2008

Imprimatur

Bp Marek Jędraszewski, Wikariusz Generalny

Poznań, dn. 23.12.2008 r. N. 7371/2008

Nihil obstat

Ks. dr Jacek Hadryś, Cenzor

Poznań, dn. 22.12..2008 r.

Wydawca

FLOS CARMELI

ul. Działowa 25, 61-747 Poznań

tel.: 61 856 08 34; fax: 61 856 09 47

wydawnictwo@floscarmeli.pl

www.floscarmeli.pl

ISBN: 978-83-65307-21-7

Spis treści

Rozdział 1

Doświadczenie modlitwy św. Teresy od Jezusa ... 9

Dlaczego przywoływać osobistą historię

Teresy od Jezusa?.....9

Etapy na drodze modlitwy10

Pierwsze wspomnienie: „tak modliłam się, gdy byłam dzieckiem”13

Wskazówki do rozważań.....16

Rozdział 2

Modlitwa trudna..... 19

Początkowa gorliwość.....20

Wielkie przeszkody21

Porażka24

Nieustanne zmaganie się24

Wskazówki do rozważań.....27

Rozdział 3

Modlitwa dojrzała. Kontemplacja 29

Trzeci etap: modlitwa mistyczna Teresy29

Końcowa synteza: sens terezańskiego opowiadania32

Wskazówki do rozważań33

Rozdział 4

Przygotowanie, etapy i cele modlitwy..... 37

Przygotowanie modlitwy.....38

Etapy: rozwój modlitwy.....44

Cele – dokąd prowadzi droga modlitwy47

Wskazówki do rozważań.....48

Rozdział 5

Charakterystyka modlitwy terezańskiej..... 51

Modlitwa terezańska rodzi się z przyjaźni51

Jest dynamiczna53

Opiera się na Słowie Bożym.....54

Jest chrystocentryczna55

Jest apostołska i eklezjalna56

Zmierza ku kontemplacji58

Jest dobra dla grupy59

Jest drogą...59

Wskazówki do rozważań.....60

Rozdział 6

Modlitwa w grupie..... 63

Na wzór wspólnoty z *Dziejów Apostolskich*63

Czym jest modlitwa w grupie?.....64

Charakterystyka modlitwy w grupie.....65

Horyzonty i możliwości modlitwy w grupie.....67

Teresa od Jezusa wzorem modlitwy w grupie68

Rozdział 7

Być człowiekiem, aby się modlić..... 71

Znaczenie naszych ludzkich postaw dla modlitwy71

Łaska bazuje na naturze.....71

Zamiast mówić o modlitwie, pomówmy o tym, który się modli	73
Oczyszczenie naszego serca	74
Wskazówki do modlitwy osobistej.....	75

Rozdział 8

„Portret” modlącej się osoby	79
W relacji z Bogiem	79
W relacji z bliźnimi	81
W relacji ze światem.....	82
W relacji ze samym sobą	84
Wskazówki do modlitwy osobistej.....	85

Rozdział 9

Człowiek zdolny do przyjaźni z Bogiem	87
Twarzą w twarz.....	87
Bóg uniżony	88
Jak przybliżyć się do Chrystusa?.....	89
Słuchając Słowa.....	90
Zadania osoby modlącej się	92

Rozdział 10

Człowiek i jego bliźni	93
Miłość – przyjaźń	93
Przybliżenie tajemnicy Boga	95
Kondycja człowieka.....	96
Człowiek i społeczeństwo.....	97

Rozdział 11

Zasadnicze postawy.....	99
Wzajemne przyjęcie członków wspólnoty	99
Warunki dobrego przyjęcia.....	100

Akceptacja wszystkiego we mnie.....	101
Przyjęcie.....	102
Wskazówki na cały tydzień	104

Rozdział 12

Przemiany społeczne a modlitwa	107
Przemiany dotknęły również modlitwę	107
Nowy obraz Boga.....	107
Nowy obraz człowieka	108
Nowy obraz świata	109
Modlitwa wobec dzisiejszych zmian.....	110
Wskazówki dla osobistej modlitwy.....	112

Rozdział 13

Modlić się ciałem	119
Nasze ciało – protagonista, z którym winniśmy się liczyć.....	119
Postawa modlitewna	120
Gesty.....	122

Rozdział 14

Tajemnica Boga	125
Czy Bóg jest trudny?	125
Źródła wielkich trudności	126
Co mamy zrobić?.....	128
Inne możliwości.....	129
Czy Bóg odpowiada?	131
Zastosowane skróty.....	132

Doświadczenie modlitwy św. Teresy od Jezusa

Dlaczego przywoływać osobistą historię Teresy od Jezusa?

Z różnych przyczyn ściśle pedagogicznych: ponieważ jej doświadczenie jest ważną lekcją chrześcijańskiej modlitwy; ponieważ została ona opowiedziana przez nią samą w sposób „zaraźliwy”, prowokujący i zachęcający; ponieważ ona sama jest przekonana, że jej doświadczenie modlitwy jest punktem wyjścia całej stworzonej przez nią pedagogiki modlitwy.

Święta Teresa jest ewangelistką modlitwy. Zwiastuje ją jako *dobrą nowinę*. Nie mówi o niej na poziomie teoretycznym, jak o problemie teologicznym czy technice jogi. Modlitwa jest wydarzeniem łaski, które przydarzyło się Teresie i od-

mieniło jej życie. Święta jest przekonana, że *relacja przyjaźni z Chrystusem* jest wydarzeniem zbawczym dla każdego, kto się modli. Opowiadając je, przekazuje swoje doświadczenia. Jest to wzywani
J 1,38-39 nie na wzór ewangelicznego:

przyjdźcie i zobaczcie'. A kto jej nie rozpoczął, na miłość Pana błagam go, niechaj nie pozbawia się takiego dobra [...] mam nadzieję w miłosierdziu Boga, gdyż nikt nie obrał Go za przyjaciela, [komu by On nie odpłacił]'.
ż 8,5

Etapy na drodze modlitwy

Teresa od Jezusa opowiadała wielokrotnie historię swej przyjaźni z Bogiem – historię modlitwy. W swoich relacjach (*Sprawozdania, Księga życia, Zamek wewnętrzny*) rozróżniła wyraźnie dwa poziomy: poziom głębokiego doświadczenia – doświadczenia Boga – i poziom doświadczeń epizodycznych, które znaczą jej drogę.

Doświadczenie głębokie ma w sobie coś niemożliwego do wypowiedzenia. Jest to sam fakt relacji Teresy z Bogiem, zainicjowanej przez Niego; relacji, która powoli i delikatnie przenika życie Teresy, a w końcu przeobraża je i budzi w niej

wątpliwości, czy to ona sama żyje, czy raczej Chrystus żyje w niej. Niewątpliwie właśnie z tej głębi czerpią moc słowa, którymi Święta opowiada nam doświadczenia wyznaczające drogę jej modlitwy.

Te doświadczenia są dla nas o wiele bardziej dostępne: mają w sobie coś wzorcowego, co sprawia, że przypominają wzloty i upadki naszej modlitwy. W ogólnym zarysie, sama Teresa naszkicowała schemat historii swej modlitwy w trzech dużych etapach:

- * modlitwa dziecięca;
- * modlitwa z czasów, gdy miała 20-30 lat;
- * etap końcowy, modlitwa Teresy 40- 60-letniej („nawróciła się” około 40. roku życia, zmarła w wieku lat 67).

Wspomniane trzy etapy święta charakteryzuje następująco:

- * w Teresie-dziecku rodzi się *modlitwa spontaniczna* i otwarta, niemal kontemplacyjna i proze-licka;
- * jako osoba dorosła, będąc już zakonnicą, po kryzysie wieku dojrzewania i młodości, Teresa doświadcza ciężkiej walki *trudnej modlitwy*, pełnej

wzlotów i upadków, stawia sobie ascetyczne wymagania;

* w końcu, dzięki decydującemu faktowi nawrócenia i całkowitemu oddaniu się Chrystusowi, władzę nad Świętą uzyskuje modlitwa, która staje się siłą nadrzędną wobec niej, konieczną i nieuniknioną; Duch Święty modli się w Teresie – jest to czas *modlitwy mistycznej*.

Przejście przez owe trzy tak odmienne etapy (czas modlitwy łatwej, czas modlitwy trudnej i czas modlitwy nieodzownej – jak oddychanie albo jak słońce) wyznacza drogę duchowego rozwoju Teresy i, w pewien sposób, ukazuje proces każdej chrześcijańskiej modlitwy.

W duszy dziecka, jeśli nie ma ku temu przeszkód, toruje sobie przejście świadomość Boga, która otwiera się i rozprzestrzenia w modlitwie. W młodości, wcześniej czy później, modlitwa i modlący przechodzą, podobnie jak Teresa, przez kryzys związany z dojrzewaniem; wówczas potrzebne jest wypróbowanie i oczyszczenie w tyglu trudności i upokorzeń (tak jak w przypadku Teresy) lub poprzez pustynię, oschłość serca i ciemność wiary. Wszystko to pozwala dotrzeć do pełni chrześcijańskiej modlitwy.

W przypadku św. Teresy owe trzy etapy nie następowały po sobie z „należyłą” ciągłością. Między pierwszą i drugą fazą, między czasem dojrzewania i pierwszymi latami młodości, pojawia się szczelina. Inne pęknięcie nastąpiło później, w „latach trudnych”: wątpliwości, przerwy w modlitwie, a nawet jej porzucenie. Jednak zarówno za pierwszym, jak i za drugim razem Teresa zdołała odzyskać ten rodzaj religijnego oddechu, jakim jest modlitwa, by móc żyć dalej.

Krok po kroku, prześledźmy jej opowiadanie o tych trzech momentach: modlitwie dziecka w rodzinnym domu, modlitwie młodej zakonnicy w klasztorze i modlitwie w duchu i w prawdzie, z głębi doświadczenia Boga.

Pierwsze wspomnienie: „tak modliłam się, gdy byłam dzieckiem”

Mając 50 lat, Teresa powraca pamięcią do swego dzieciństwa. Spośród wspomnień, które w niej przetrwały, jedno ma szczególny charakter:

Przykład ojca, razem z troską naszej mamy o zachęcanie nas do modlitwy i nabożeństwa do Naszej Pani i niektórych świętych, zaczął przebudzać mnie –

jak mi się zdaje – w wieku sześciu lub siedmiu lat. Pomagało mi w tym i to, że u moich rodziców nie widziałam akceptacji dla niczego innego jak tylko dla

ż 1,1 prawości'.

Na to przebudzenie wpłynęły lektury. Teresa sama przyznaje, że w *tym okresie dzieciństwa*

ż 1,4 *odcisnęła się we mnie droga prawdy'*. Prawda odkryta w świetle dzieciństwa to po prostu fakt, iż są rzeczy, które przemijają zupełnie, i takie, które trwają wiecznie. Te dwa obrazy: tego, co przemijające i tego, co nieprzemijające, zniewalają wyobraźnię i duszę Teresy-dziecka w rozmowach z nieco od niej starszym Rodrygiem. Po obrazie następuje pragnienie, dotknięcie przez transcendencję, zapoczątkowanie całkowicie dziecięcego doświadczenia religijnego: chęci zobaczenia Boga, by cieszyć się Nim, i pełnego typowo dziecięcej zaborczości pragnienia, by to widzenie zapewnić sobie na zawsze.

W punkcie przecięcia tych obrazów i uczuć rodzi się, bez specjalnej nauki, pierwsza osobista modlitwa Teresy. Jednak czym innym jest modlitwa, a czym innym zatrzymanie się w osłupieniu przed prawdą. Teresa opowiada o tym jakby za pomocą trzech pociągów pędzła, odmalowa-

nych w trzech czasownikach typowych dla jej narracji: „zdumiewało nas”, słowo oddające zadziwienie, które przenika duszę; „rozsmakowywaliśmy się”, termin wyrażający wewnętrzne delektowanie się; i „odcisnęła się” czasownik odniesiony do prawdy, która głęboko ich przeniknęła, podobnie jak w duszę dziecka głęboko wnikają radość czy lęk, jakaś melodia czy spojrzenie. Posłuchajmy słów Teresy:

W tym co czytaliśmy zdumiewało nas stwierdzenie, że kara i chwała są na zawsze. Często zdarzało nam się spędzać wiele czasu rozprawiając o tym i z przyjemnością powtarzaliśmy po wiele razy: na zawsze, na zawsze! Pan zechciał, aby dzięki wypowiedaniu tego przez dłuższy czas, w tym okresie dzieciństwa odcisnęła się we mnie droga prawdy’.

Ż 1,4

Tak wyglądała modlitwa Teresy-dziecka. Nie wiemy, jak długo trwała, z pewnością jednak nie dłużej niż do pierwszych momentów dojrzewania. Dokładnie wraz z wejściem w ten okres przychodzi na Teresę pierwsze wielkie traumatyczne wydarzenie w jej życiu – utrata matki. Ona sama opowiada, z jaką spontanicznością zwróciła się wówczas do Maryi Dziewicy:

i ze łzami błagałam Ją, aby była moją Matką. Wydaje mi się, że choć dokonało się to z dziecięcą naiwnością, to jednak było skuteczne^{1,7}.

Wskazówki do rozważań

1. Podejmij medytacyjną lekturę pierwszego rozdziału *Księgi życia* św. Teresy. W tym świetle spójrz na własne życie. Zwróć uwagę na podobieństwa i różnice w tym, co dotyczy formacji i religijnych doświadczeń.

2. W podobny sposób rozważ drugi rozdział *Księgi życia*.

3. Przeczytaj trzeci rozdział *Księgi życia* i postaraj się zrekonstruować swoją małą „historię przyjaźni z Bogiem”.

4. Zatrzymaj się dzisiaj nad pytaniem: w jakim stopniu „doświadczenie Boga” jest moim udziałem?

5. Rozmyślaj nad drogą modlitwy, jaką przebyła św. Teresa, nad trudnościami i wieloletnim zmaganiem się ze słabością i niewiernością. Z pomocą Pana podejmij postanowienie pójścia jej śladami.

6. Przeczytaj kolejny rozdział *Księgi życia*, odkrywaj w opowiadaniu św. Teresy to, co dotyczy Ciebie i Twojej relacji z Bogiem.

7. Kontynuuj codzienną lekturę *Autobiografii* św. Teresy od Jezusa.